

quibus quotientur vel hic, vel recluduntur in inferno: & hoc etiam pertinet ad hominem Christum. Unde Mar. 1. 24. dicitur, quod dæmon clamavit. *Quid nobis, & tibi, Jesu Nazarenus? venisti (a) ante tempus perdere nos.* Tercio quantum ad præmium essentiale honorum Angelorum, quod est beatitudo æterna, & quantum ad penam essentialem Angelorum malorum, quæ est damnatio æterna. Sed hoc factum est per Christum, in quantum est Verbum Dei, à principio mundi.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & penam principalem.

Ad secundum dicendum, quod, sicut dicit Augustinus in Lib. de vera relig. (cap. xxxi. à med.) *licet spiritualis iudicet omnia, tamen iudicatur ab ipsa veritate.* Et ideo licet Angeli, ex eo quod sunt spirituales, iudicentur iudicantur tamen à Christo, in quantum est veritas.

Ad tertium dicendum, quod Christus habet iudicium non solum super Angelos, sed etiam super administrationem totius creaturæ. Si enim, ut Augustinus dicit in III. de Trinit. (cap. v.) *in se intra quodam ordine reguntur à Deo per suaveria,* oportet dicere, quod omnia reguntur per animam Christi, quæ est supra omnem creaturam. Unde, & Apostolus dicit Hebr. 1. 5. *Non enim Angelis subiecit Deus orbem terre (b) futurum, scilicet subiectum ei, de quo loquimur, id est Christum.* Nec tamen propter hoc animam constituit Deus super terram: quia unus, & idem est Deus, & homo, Dominus Iesus Christus. De cuius incarnationis mysterio ad præsentia dicta sufficiant.

QUÆSTIO LX.

De Sacramentis,

in octo articulis divisa.

Post considerationem eorum, quæ pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesiæ Sacramentis, quæ ab ipso Verbo incarnato efficaciam habent: & prima consideratio erit de sacramentis in communi; secunda de unoquoque sacramentorum in specialia.

Circa primum quinque consideranda sunt. Primo, quid sit sacramentum. Secundo, de necessitate sacramentorum. Tertio, de effectibus sacramentorum. Quarto, de causa eorum. Quinto, de numero.

Circa primum queruntur octo.

(a) In Vulgata deest ante tempus (b) Ita cum mss. posterioribus edivi passim. Edit. Patru. Garcian sequentes, qui Apostoli verbo presertim inscribit, sic; futurum, de quo loquimur, subiectum ei, id est Christo.

Primo, utrum sacramentum sit in genere signi.

Secundo, utrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Tercio, utrum sacramentum sit signum unius rei tantum, vel plurium.

Quarto, utrum sacramentum sit signum, quod est res sensibilis.

Quinto, utrum ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis.

Sexto, utrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.

Septimo, utrum requiratur determinata verba.

Octavo, utrum illis verbis possit aliquid addi, vel subtrahi.

ARTICULUS I. 326

Utrum sacramentum sit in genere signi.

IV. dist. 1. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. & art. 3. ad 1. & art. 4. quæst. 1. ad 1.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici à sacramento, sicut medicamentum à medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ quam ad rationem signi. Ergo sacramentum magis est in genere causæ quam in genere signi.

2. Præterea. Sacramentum videtur aliquid occultum significare, secundum illud Tob. xii. 7. *Sacramentum Regis abscondere bonum est: & Ephel. 1. 11. 9. Quæ sit dispensatio sacramenti abscondit à seculis in Deo.* Sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi: nam signum est quod præter speciem quædam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, ut patet per Augustinum in II. de doctr. christi. (in princ.) Ergo videtur quod sacramentum non sit in genere signi.

3. Præterea. Juramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in Decr. xxi. quæst. vi. (cap. xiv.) *Parvuli, qui sine ætate rationabili sunt, non coguntur jurare: & qui semel perjuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum, id est juramentum, accedat.* Sed juramentum non pertinet ad rationem signi. Ergo videtur quod sacramentum non sit in genere signi.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in X. de civitate Dei (cap. v. parum à princ.) *Sacrosanctum visibile invisibile sacrificii sacramentum, id est sacrum signum est.*

Ref-

ARTICULUS II. 327

Utrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Infr. quæst. Lxiv. art. 1. & 1. 2. quæst. ci. art. 4. corp. & quæst. ci. art. 5. cor. & IV. dist. 1. quæst. 1. art. 1. quæst. 1.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod non omne signum rei sacræ sit sacramentum. Omnes enim creaturæ sensibiles sunt signa rerum sacrarum, secundum illud Rom. 1. 20. *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta.* Non ergo omne signum rei sacræ est sacramentum.

2. Præterea. Omnia quæ in veteri lege fiebant, Christus figurabant, qui est *Sanctus sanctorum*, secundum illud I. ad Corinth. x. 11. *Omnia in figura contingebant illis: & Col. 1. 17. Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi; nec tamen omnia gesta patrum veteris Testamenti, vel etiam omnes cæremonie legis sunt sacramenta, sed quædam specialiter, sicut in secunda parte habitum est (1. 2. quæst. ci. art. 4.) Ergo videtur quod non omne signum rei sacræ sit sacramentum.*

3. Præterea. Etiam in novo Testamento multa geruntur in signum alicuius rei sacræ, quæ tamen non dicuntur sacramenta, sicut aspersio aquæ benedictæ, consecratio altaris, & similia. Non ergo omne signum rei sacræ est sacramentum.

Sed contra est quod definitio convertitur cum definito. Sed quidam definiunt sacramentum per hoc, quod est *sacra rei signum*: & hoc etiam videtur ex auctoritate Augustini supra inducta (art. præc. in arg. Sed cont.) Ergo videtur, quod omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Respondeo dicendum, quod signa proprie dantur hominibus, quorum est per nota ad ignota pervenire. Et ideo proprie dicitur sacramentum, quod est signum alicuius rei sacræ ad homines pertinentis; ut scilicet proprie dicatur sacramentum, secundum quod nunc de sacramentis loquimur, quod est *signum rei sacræ in quantum est sanctificans homines.*

Ad primum ergo dicendum, quod creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam, & bonitatem divinam, in quantum sunt in seipsis sacra, non autem in quantum nos per ea sanctificamur: & ideo non possunt dici sacramenta, secundum quod nunc loquimur de sacramentis.

Ad secundum dicendum, quod quædam ad vetus Testamentum pertinentia significant sancti-

eodem voces sunt quantum ad sonum. Et ideo, cuiuscumque linguae verbis profertur talis sensus, perficitur sacramentum.

Ad secundum dicendum, quod licet in qualibet lingua contingat diversis vocibus idem significari; semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalis & communis homines illius linguae utuntur ad hoc significandum: & talis vox assumi debet in significatione sacramenti: sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cuius usus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur; sicut aqua communis utuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam spiritualis ablutio significatur; & ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

Ad tertium dicendum, quod ille qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quod faciat Ecclesia; & ita non videtur perfici sacramentum. Si autem hoc faciat ex errore, vel lapsu lingue; si sit tanta corruptio quae omnino auferat sensum locutionis; non videtur perfici sacramentum: & hoc praecipue contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis; puta si loco eius quod est, *In nomine Patris*, dicat, *In nomine matris*. Si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum: & hoc praecipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis; puta si aliquis dicat: *In nomine patris, & filii*: quamvis enim huiusmodi verba corrupte prolata nihil significent ex virtute impositionis; accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione usus: & ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus. Quod autem dictum est de differentia corruptionis circa principium; vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem; (a) variatio autem ex parte finis dictionis, ut plurimum non mutat significationem; quae tamen apud Graecos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex utraque parte potest esse tam parva quod non auferat sensum verborum; & tam magna quod auferat. Sed unum horum facilius accidit ex parte principii, & aliud ex parte finis.

(a) Ita cum plurimis mss. editi passim. Edit. Rom. ut plurimum mutat significationem. Garcia placet lectio cod. Alcan. variatio autem ex fine ut plurimum non mutat significationem.

ARTICULUS VIII.

331

Utrum liceat aliquid addere verbis in quibus consistit forma sacramentorum.

IV. dist. 111. art. 2. quæst. 2. ad 3. & 4.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod nihil liceat addere verbis in quibus consistit forma sacramentorum. Non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia quam verba Sacrae Scripturae. Sed verbis Sacrae Scripturae nihil licet addere, vel minuere: dicitur enim Deut. 17. 2. *Non additis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo*: & Apoc. ult. 18. *Constat omni audienti verba prophetiae libri huius: si quis appauerit ad haec, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro istius, & si quis diminuerit, auferet Deus partem eius de libro vitae*. Ergo videtur quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere, vel minuire.

2. Præterea. Verba se habent in sacramentis per modum formae, ut dictum est (art. præc.) Sed in formis quilibet additio, vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, ut dicitur VIII. Metaph. (text. 10.) Ergo videtur quod si aliquid addatur, vel subtrahatur à forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

3. Præterea. Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuas. Si ergo additio, vel subtractio non auferat sacramenti veritatem, videtur quod pari ratione nec transpositio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

Sed contra est quod in formis sacramentorum quaedam apponuntur à quibusdam quae ab aliis non apponuntur, sicut Latini baptizant sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: Graeci autem sub ista: *Baptizet te servus Christi N. in nomine Patris, &c.* Et tamen utrique verum conferunt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere, vel minuire.

Respondeo dicendum, quod circa omnes istas mutationes quae possunt in formis sacramentorum contingere, duo videtur esse consideranda. Unum quidem ex parte eius qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, ut infra dicitur (quæst. LXIV. art. 8.) Et ideo si intendat per huiusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur

per-

perfici sacramentum: quia non videtur quod intendat facere id quod facit Ecclesia. Aliud tamen est considerandum ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum quem faciunt, ut supra dictum est (art. præc. ad 1. & ad 3.) oportet considerare, utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia si sic, manifestum est quod tollitur veritas sacramenti.

Manifestum est autem quod si diminuatutur aliquid eorum quae sunt substantia formae sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum; & ideo non perficitur sacramentum. Unde Didimus dicit in Lib. II. de Spiritu Sancto (parum à princ. inter op. Hieron.) *Si quis ita baptizare conetur, ut unum de predictis nominibus negligat* (scilicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti) *in possessione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid quod non sit de substantia formae, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem*: sicut in forma Eucharistiae, quae est *Hoc est enim corpus meum, &c.* ubi enim sublatum non tollit debitum sensum verborum; & ideo non impedit perfectionem sacramenti; quamvis possit contingere quod ille qui praetermittit, peccet ex negligentia, vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptivum debiti sensus; puta si aliquis dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris, sicut Ariani baptizabant*: ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quae non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert utrum talis additio fiat in principio, vel in medio, vel in fine: ut si aliquis dicat, *Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, & Filii eius unigeniti, & Spiritus Sancti paracliti*; erit verum baptisma: & similiter si quis dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & B. Virgo te adjuvet*, erit verum baptisma.

Fortè autem si diceret, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & B. Virginis Marie*, non esset baptisma: quia dicitur I. ad Cor. 1. 13. *Namquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine B. Virginis baptizati, sicut in nomine Trinitatis; quo baptisma consecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens tolleret veritatem sacramenti. Si vero sic intelligatur quod additur, *Et in nomine B. Virginis*, non quatenus B. Virginis aliquid operetur in baptismo, sed ut eius intercessio proficiat baptizato ad conservandam gratiam baptismalem non tollitur perfectio sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod ad verba sacra Scripturae non licet aliquid apponere quantum ad sensum; sed quantum ad expositionem sacrae Scripturae multa eis verba Doctoribus opponuntur. Non tamen licet etiam verba sacra Scripturae apponere ita quod dicantur esse de integritate sacrae Scripturae, quia hoc esset vitium falsitatis: & similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formae quod non est.

Ad secundum dicendum, quod verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo quaecumque fiat additio, vel subtractio verborum, quae non addat aliquid, aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod si sit tanta interruptio verborum quod interceptatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti: & per consequens veritas eius; non autem tollitur, quando est parva interruptio, quae intentionem profertentis, & intellectum verborum non auferat. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollitur sensum locutionis, non pericitur sacramentum; sicut patet de negatione praeposita vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio quae sensum locutionis non variat, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum quod Philosophus dicit (Lib. II. cap. 1. ad fin.) *nominis, & verba transposita idem significant*.

QUESTIO LXL

De necessitate sacramentorum.

De necessitate sacramentorum. Et in quatuor articulis dividitur.

Primo, utrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanam.

Secundo, utrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.

Tertio, utrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.

Quarto, utrum fuerint necessaria post Christi adventum.

Ad primum dicendum, quod sacramenta sunt necessaria ad salutem humanam. Et hoc patet ex eo quod sacramenta sunt signa, quae operantur in hominibus, ut per se patet. Et ideo si non essent necessaria, non operarentur in hominibus, ut per se patet. Et hoc patet ex eo quod sacramenta sunt signa, quae operantur in hominibus, ut per se patet. Et hoc patet ex eo quod sacramenta sunt signa, quae operantur in hominibus, ut per se patet.

nem ad hominem. Non pertinet autem ad alium determinare illud, quod est in potestate alterius, sed solum id quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res quibus sanctificetur; sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud I. ad Corinth. vi. 17. *ablati estis, sanctificati estis*, oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.

Ad primum ergo dicendum, quod est idem potest per diversa signa significari; determinare tamen, quo signo sit utendum ad significandum, pertinet ad significantem. Deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in Scripturis. Et ideo sicut iudicio Spiritus Sancti determinatum est quibus similitudinibus in certis Scripturæ locis res spirituales significantur; ita etiam debet esse divina Institutione determinatum, quæ res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento.

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem; & ideo non refert, si duæ eorum eandem virtutem habeant; quia quis utatur: sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione divina; & ideo oportuit divinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis utendum.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Augustinus dicit XIX. contra Faustum (cap. xvi. & xvii.) diversa sacramenta diversis temporibus congruunt; sicut etiam diversis verbis significantur diversa tempora, scilicet præteritum, & futurum. Et ideo sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exterioris data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur: postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari, tum propter obscurationem legis naturæ ex peccatis hominum, tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari quibus homines uterentur in sacramentis. Nec propter hoc ardeat via salutis; quia res quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communitè habentur, vel parvo studio adhibito haberi possunt.

Ad quartum dicendum, quod sacramenta sunt res sensibiles, quibus utitur homo ad salutem, & ideo oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.

ARTICULUS VI.

331

Utrum in significatione sacramentorum requirantur verba.

IV. dist. 1. quæst. 1. art. 3. & dist. xlii. quæst. 1. art. 2. quæst. 6. ad 2. & ver. quæst. xxvii. art. 4. ad 10.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod in significatione sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Augustinus contra Faustum Lib. XIX. (cap. xvi. cir. med.) *Quid sunt alia quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quedam verba visibilia?* Et sic videtur, quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.

2. Præterea. Sacramentum est aliquid unum: Ex his autem, quæ sunt diversorum generum, non videtur posse aliquid unum fieri. Cum igitur res sensibiles, & verba sint diversorum generum, quia res sensibiles sunt à natura, verba autem à ratione; videtur quod in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

3. Præterea. Sacramenta novæ legis successerunt sacramentis veteris legis: quia, illis ablatis, ista sunt instituta, ut Augustinus dicit XIX. contra Faustum (cap. xvi. & xvii.) Sed in sacramentis veteris legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in sacramentis novæ legis.

Sed contra est quod Apostolus dicit Ephes. v. 25. *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vivæ*; & Augustinus dicit super Joan. (tract. lxxx. post med.) *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.*

Respondetur dicendum, quod sacramenta, sicut dictum est (art. 3. huj. quæst.) adhibentur ad hominum sanctificationem, sicut quedam signa. Triplex ergo considerari possunt, & quolibet modo congruit eis quod verba rebus sensibilibus adiungantur. Primo enim possunt considerari ex parte causæ sanctificantis, quæ est Verbum incarnatum; cui sacramentum quodammodo conformatur in hoc quod rei sensibili verbum adhibetur; sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est Verbum Dei unitum. Secundo possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima, & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina; quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur.

Un-

Unde Augustinus super illud Joan. xv. *Item quæ mundi esset propter sermone* &c. dicit (tract. lxxx. in Joan à med.), *Unde est ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur.* 3. Tertio possunt considerari ex parte ipsius significationis sacramentalis. Dicit autem Augustinus in II. de doct. christ. (cap. 111. cir. med.) quod verba inter homines obtinentur principia significandi: quia verba diversimode formari possunt ad significandos diversos conceptus mentis: & propter hoc per verba magis distincte possumus exprimere quod mente concepimus. Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis necesse fuit ut significatio rerum sensibilibus per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest & ablutioem propter suam humiditatem; sed cum dicitur, *Ego te baptizo*, manifestatur quod aqua utitur in baptismo ad significandam emundationem spirituale.

Ad primum ergo dicendum, quod res visibiles sacramentorum dicuntur verba per quandam similitudinem; in quantum scilicet participant quandam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, ut dictum est (in corp.) Et ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis rebus visibilibus verbo addatur, quia unum eorum determinatur per aliud, ut dictum est (ibid.).

Ad secundum dicendum, quod quamvis verba, & aliæ res sensibiles sint in diverso genere, quantum pertinet ad naturam rei; conveniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis, & rebus fit quodammodo unum in sacramentis, sicut ex forma, & materia, in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est (in corp. & art. præc. ad 3.). Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi: quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Augustinus dicit contra Faustum (Lib. XIX. cap. xvi. & xvii.) alia debent esse sacramenta rei presentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænantia erant Christi venturi; & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta novæ legis; quæ ab ipso Christo fulsunt, & quaedam similitudinem ipsius in se habent, ut dictum est (in corp. art.) Uebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis in his quæ ad cultum Dei pertinent, tam factores, qui erant sacramentorum illorum ministri, secundum illud Num. vi. 23. *Sic benedicatis fratri Israel, & dicitis ei: Benedicat tibi Dominus &c.* quam etiam illi qui

S. Th. Op. Tom. V.

illis sacramentis utebantur, secundum illud Deuter. xxvi. 3. *Profiteor hodie coram Deo tuo, quod &c.*

ARTICULUS VII.

332

Utrum requirantur determinata verba in sacramentis.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philoſophus dicit (Lib. I. Perihet. cir. princ.) *voces non sunt eadem apud omnes.* Sed salus, quæ per sacramenta quæritur, est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

2. Præterea. Verba requiruntur in sacramentis, in quantum sunt principaliter significativa, sicut dictum est (art. præc.) Sed contingit per diversa verba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

3. Præterea. Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem. Sed quidam corrupte verba proferant; nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri; alioquin illiterati, & balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur quod non requirantur infacramentis determinata verba.

Sed contra est quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ, dicens Matth. xxvi. 26. *Hoc est corpus meum*: similiter etiam mandavit discipulis ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. ult. 19. *Evangelii docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Respondetur dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc. ad 2.) in sacramentis verba habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis est materia, & forma principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis, & terminus materiæ: & ideo principialiter requiritur ad esse rei determinata forma quam determinata materia: materia enim determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ. Cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia; multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit super Joan. (tract. lxxx. à med.) *verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, sed quia creditur*, idest non secundum exteriorum sonum vocis, sed quia creditur, idest secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eadem

T.

sanctitatem Christi, secundum quod in se sanctus est; quodam vero significabant sanctitatem ejus inquantum per ea nos sanctificamur; sicut immolatio agni paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificari sumus: & talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod res denominatur à fine, & complemento. Dispositio autem non est finis, neque perfectio. Et ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta, de quibus procedit objectio, sed solum ea quæ significant perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTICULUS III. 328

Utrum sacramentum sit signum unius rei tantum.

IV. dist. 1. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. ad 4. & art. 3. cor.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod sacramentum non sit signum nisi unius rei. Id enim quo multa significantur, est signum ambiguum, & per consequens fallendi occasio, sicut patet de nominibus æquivocis. Sed omnis fallacia debet removeri à christiana religione, secundum illud Colof. 11. 8. *Vide se ne, qui vos (a) seducat per philosophiam, & inanem fallaciam.* Ergo videtur quod sacramentum non sit signum plurium rerum.

2. Præterea. Sicut dictum est (art. præc.) sacramentum significat rem sacram, inquantum est humanæ sanctificationis causa. Sed una sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. ult. 12. *Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.* Ergo videtur, quod sacramentum non significet plura.

3. Præterea. Dictum est (art. præc. ad 3.) quod sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis. Sed finis sanctificationis est vita æterna, secundum illud Rom. vi. 22. *Habebis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam æternam.* Ergo videtur, quod sacramentum non significet nisi unam rem, scilicet vitam æternam.

Sed contra est, quod in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, ut Augustinus dicit in Lib. sententiarum. Prosperus (sive Prosper in Lib. sent. Augustini, ut refertur cap. *Hoc est, de consecrat. dist. 11.*)

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc.) sacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad significandam nostram sanc-

(a) *Vulgata decipiat.*

tificationem: in qua tria possunt considerari; videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi; & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia, & virtutibus; & ultimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. Et hæc omnia per sacramenta significantur. Unde sacramentum est, & signum memorativum ejus quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstrativum ejus, quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ, & prognosticum, id est prænuntiativum futuræ gloriæ.

Ad primum ergo dicendum, quod tunc est signum ambiguum præbens occasionem fallendi, quando significat multa quorum unum non ordinatur ad aliud; sed quando significat multa, secundum quod ex eis quodam ordine efficitur unum, tunc non est signum ambiguum, sed certum; sicut hoc nomen *homo* significat animam, & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria prædicta, secundum quod quodam ordine sunt unum.

Ad secundum dicendum, quod sacramentum in hoc quod significat rem sanctificantem, oportet quod significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans. Ad tertium dicendum, quod sufficit ad rationem sacramenti quod significet perfectionem, quæ est forma; nec oportet, quod solum significet perfectionem, quæ est finis.

ARTICULUS IV. 329

Utrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

IV. dist. 1. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. & art. 2. quæst. 1. & art. 3. cor. & IV. cont. cap. LV1. & Joan. 111. cor. 4.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia secundum Philosophum in Lib. II. Priorum (cap. penult. & ult.) *omnis effectus suæ causæ signum est.* Sed, sicut sunt quidam effectus sensibiles; ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles; sicut scientia est effectus demonstrationis. Ergo non omne signum est sensibilis. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quod sit signum alicujus rei sacre, inquantum per eam homo sanctificatur, ut dictum est (art. 2. huj. quæst.) Non ergo requiritur ad sacramentum, quod sit aliqua res sensibilis.

2. Præterea. Sacramenta pertinent ad cultum, vel regnum Dei. Sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei: dicitur enim Joan. 1. 24. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* & Rom. xiv. 17. *Non est regnum Dei escæ, & potus.* Ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

videntur pertinere ad cultum Dei: dicitur enim Joan. 1. 24. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare.* & Rom. xiv. 17. *Non est regnum Dei escæ, & potus.* Ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

3. Præterea. Augustinus dicit in Lib. II. de libero arbitrio (cap. xv. 11. & xix.) quod *res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo recte vivere potest.* Sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanæ, ut infra patebit (quæst. seq.) & ita sine eis homo recte vivere non potest. Non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

Sed contra est quod Augustinus dicit super Joan. (tract. lxxx. à med.) *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum:* & loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

Respondeo dicendum, quod sapientia divina unicuique rei providet secundum suum modum: & propter hoc dicitur Sap. vii. 1. quod *suaviter disponit omnia:* unde, & Matth. xxv. 15. dicitur, quod *dedit unicuique secundum propriam virtutem.* Est autem homini connaturale ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilem. Signum autem est per quod aliquid devenit in cognitionem alterius. Unde cum res sacre, quæ per sacramenta significantur, sint quædam spiritualia, & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est ut per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur; sicut etiam per similitudinem sensibilibus rerum in divina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles, ut etiam Dionysius probat in 1. cap. celest. Hierarchy. (à med.)

Ad primum ergo dicendum, quod unumquodque precipue denominatur, & definitur secundum id quod convenit ei primo, & per se, non autem secundum id quod convenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis per se habet quod ducat in cognitionem alterius, quasi primo, & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio à sensu oritur. Effectus autem intelligibiles non habent quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi inquantum sunt per aliud manifestati, id est per aliqua sensibilia. Et inde est quod primo, & principaliter dicuntur signa, quæ sensibus offeruntur, sicut Augustinus dicit in II. de doct. christ. (circ. princ.) ubi dicit, quod *signum est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire.* Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum quædam quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt

significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur (quæst. lxxiii. art. 1.)

Ad secundum dicendum, quod res sensibiles, ut in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum, vel ad regnum Dei, sed solum secundum quod sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

Ad tertium dicendum, quod Augustinus ibi loquitur de rebus sensibilibus, secundum quod sunt in sua natura, non autem secundum quod assumuntur ad significandum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

ARTICULUS V. 330

Utrum requirantur determinatæ res ad sacramenta.

Inf. art. 7. cor. 2.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod non requirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, ut dictum est (art. præc.) Sed nihil prohibet diversis rebus sensibilibus idem significari; sicut in sacra Scriptura Deus aliquando metaphoricè significatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per Solem, aut aliquid aliud hujusmodi. Ergo videtur, quod diversæ res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinatæ res in sacramentis requiruntur.

2. Præterea. Magis est necessaria salus animæ, quam salus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest una res pro alia poni in ejus defectu. Ergo multo magis in sacramentis quæ sunt medicinæ spirituales, ad salutem animæ ordinatæ, poterit una res assumi pro alia, quando illa defuerit.

3. Præterea. Non est conveniens ut hominis salus ardeat per legem divinam, & precipue per legem Christi, qui venit omnes salvare. Sed in statu legis naturæ non requirebantur in sacramentis aliquæ res determinatæ, sed ex voto assumebantur, ut patet Gen. xxviii. ubi Jacob vovit, se Deo decimas, & hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur quod non debuerit ardari homo, & precipue in nova lege, ad alicujus rei determinatæ usum in sacramentis.

Sed contra est quod Dominus dicit Joan. 1. 11. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.*

Respondeo dicendum, quod in usu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus divinus, & sanctificatio hominis: quorum primum pertinet ad hominem per comparisonem ad Deum, secundum autem è converso pertinet ad Deum per comparationem

ARTICULUS I. 334

Utrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

IV. disp. 1. q. 1. art. 2. quæst. 1. & III. con. caps. cx. & Lib. I. cap. LV. fin. & cap. LV.

AD primum sic proceditur. Videtur quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus I. ad Timoth. iv. 8. *Corporalis exercitatio ad medicum utilis est.* Sed usus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quod sacramenta pertinentur in significatione sensibilibus rebus, & verborum, ut dictum est (quæst. præc. art. 6. ad 2.) Ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanam salutem.

2. Præterea. II. ad Cor. xii. 9. Apostolo dicitur: *Sufficit tibi gratia mea.* Non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem. Non sunt ergo sacramenta salutis humanae necessaria.

3. Præterea. Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectum. Sed passio Christi est sufficientis causa nostræ salutis: dicit enim Apostolus Rom. v. 10. *Si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius; multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius.* Non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

Sed contra est quod Augustinus dicit XIX. contra Faustum (cap. xi. in fi.) *In multum nomen religionis, seu verum, seu falsum, eadem ari homines possunt, nisi aliquo signaculo rum, seu sacramentorum visibilibus consortio colligentur.* Sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in unum veræ religionis nomen. Ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

Respondetur dicendum, quod sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem, triplici ratione. Quarum prima sumenda est ex conditione humane nature, ejus spiritus est ut per corporalia, & sensibilia in spiritualia, & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad divinam providentiam ut unicuique rei provideat secundum modum sue conditionis. Et ideo convenienter divina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus, & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi ubi patitur morbum. Et ideo convenienter fuit ut Deus per quædam corporalia signa homini spirituales medicinam adhiberet: nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eis animus applicari non posset, corporalibus dedi-

tus. Tertia autem ratio sumenda est ex studio actionis humane, quæ præcipue circa corporalia versatur. Ne ergo esset homini durum, si totaliter a corporalibus actibus abstraheretur, propoita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur, ad evitanda superstitiosa exercitia, quæ consunt in cultu dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ consistunt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem homo convenienter suæ nature eruditur per sensibilia; humiliatur, se corporalibus subjectum cognoscens, dum sibi per corporalia subvenitur; præservatur etiam a noxiis actionibus per salubria exercitia sacramentorum.

Ad primum ergo dicendum, quod corporalis exercitatio, in quantum est corporalis, non multum utilis est; sed exercitatio per usum sacramentorum non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per significationem, & causalitatem.

Ad secundum dicendum, quod gratia Dei est sufficientis causa humane salutis; sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis convenientem. Et ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam.

Ad tertium dicendum, quod passio Christi est sufficientis causa humane salutis: nec propter hoc sequitur quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi; & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Rom. vi. 3. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.*

ARTICULUS II. 335

Utrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

IV. disp. 1. quæst. 1. art. 2. quæst. 3.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. Quia sicut dictum est (art. præc. ad 2.) sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam. Sed etiam in statu innocentie homo indigebat gratia, sicut in prima parte habitum est (quæst. xcv. art. 4. ad 1.) Ergo etiam in statu illo erant necessaria sacramenta.

2. Præterea. Sacramenta sunt necessaria homini secundum conditionem humane nature, sicut dictum est (art. præc.) Sed eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum. Ergo videtur quod etiam ante peccatum homo indigebat sacramentis.

3. Præterea. Matrimonium est quoddam

sacramentum; secundum illud Ephes. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo; & Ecclesia.* Sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, ut dicitur Gen. 2. Ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

Sed contra est quod medicina non est necessaria nisi ægroti; secundum illud Matth. ix. 12. *Non est opus sanis medicus.* Sed sacramenta sunt quædam spirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.

Respondetur dicendum, quod in statu innocentie ante peccatum sacramenta necessaria non fuerunt. Cujus ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores anime vires, & ipsi anime corpus. Contra hunc autem ordinem esset, si anima periretetur, vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod sit in sacramentis. Et ideo in statu innocentie homo sacramentis non indigebat, non solum in quantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati; sed etiam in quantum ipsa ordinantur anime perfectionem.

Ad primum ergo dicendum, quod homo in statu innocentie gratia indigebat; non tamen ut eam consequeretur per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter, & invisibiliter.

Ad secundum dicendum, quod eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum; non tamen est idem nature status: nam post peccatum anima etiam quantum ad superiores partes indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem; quod in illo statu homini necesse non erat.

Ad tertium dicendum, quod matrimonium fuit institutum in statu innocentie, non secundum quod est sacramentum, sed secundum quod est in officium nature; ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christi, & Ecclesiam; sicut & omnia alia quæ in figura Christi præcesserunt.

ARTICULUS III. 336

Utrum post peccatum ante Christum sacramenta de his, quæ sunt visibilia, fuerint esse.

IV. disp. 1. quæst. 1. art. 2. quæst. 4.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod post peccatum ante Christum sacramenta non deberent esse. Dicitur enim (art. 1. huj. quæst. ad 3.) quod per sacramenta passio Christi hominibus applicatur; & sic passio Christi comparatur ad sacramenta sicut causa ad effectum. Sed effectus non præcedit causam.

Ergo sacramenta non deberent esse ante Christi adventum.

2. Præterea. Sacramenta debent esse convenientia statui humani generis, ut patet per Augustinum XIX. contra Faustum (cap. xvi. & xvii.) Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, usque ad reparationem factam per Christum. Ergo neque sacramenta deberunt immutari, ut præter sacramenta legis nature alia statuerentur in lege Moyse.

3. Præterea. Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari. Sed perfectio salutis humane per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis quam ea quæ fuerunt ante legem. Ergo deberunt esse similia sacramentis Christi. Cujus tamen contrarium apparet ex eo quod sacerdotium Christi prædicatur esse futurum secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron, ut habetur Hebr. vii. Non ergo convenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.

Sed contra est quod Augustinus dicit XIX. contra Faustum (cap. xiiii. in princ.) quod prima sacramenta, quæ celebrantur, & observantur ex lege, præstantia erant Christi venturi. Sed necessarium erat ad humanam salutem ut adventus Christi præannuntiaretur. Ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.

Respondetur dicendum, quod sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, in quantum sunt quædam sensibilia signa invisibilium rerum; quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum, quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ sue. *... ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu Christi.* (Rom. iii. 25.) Et ideo oportebat ante Christi adventum esse quædam signa visibilia, quibus homo fidem suam protuleretur de futuro Salvatoris adventu. Et hujusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet quod ante Christi adventum necesse fuit quædam sacramenta institui.

Ad primum ergo dicendum, quod passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum, quæ scilicet ad ipsam significandam sunt instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. Et ideo non est inconveniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

Ad secundum dicendum, quod status humane generis post peccatum, & ante Christum, dupliciter potest considerari. Uno modo secundum fidei rationem: & sic semper unus & idem permansit, quia scilicet justificabatur homines per fidem futuri Christi adventus. Alio modo

do potest considerari secundum intentionem, & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari, in tantum quod ratione hominis peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte videndum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quedam fidei sacramenta. Oportebat etiam quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia, ut Gregorius dicit (hom. xvi. in Ezech. à mod.) per incrementa temporum crevit divinis cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit quod in veteri lege quedam sacramenta fidei quam habebant de Christo venturo, determinarentur: quæ quidem comparantur ad sacramenta quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum, quia scilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis uteretur, sicut fuit per legem; quod erat necessarium & propter obtenebrationem legis naturalis, & ut esset determinatio fidei significatio.

Ad tertium dicendum, quod sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento novæ legis in materia, in quantum scilicet obtulit panem, & vinum, ut habetur Genes. xiv. sicut etiam sacrificium novæ legis oblatione panis, & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi; ut patet de agno paschali, & aliis huiusmodi; & hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti ejusdem esse continuatio.

ARTICULUS IV.

Utrum post Christum deberint esse aliqua sacramenta.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod post Christum non deberint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura. Sed gratia, & veritas per Jesum Christum facta est, ut dicitur Joan. 1. 17. Cum igitur sacramenta sint veritatis signa, sive figure, videtur quod post Christi passionem sacramenta esse non deberint.

Præterea sacramenta in quibusdam elementis consistunt, ut ex supradictis patet (quæst. præc. art. 4. & 5.). Sed Apostolus dicit ad Galat. 1. 3. Cum essentis parvuli, sub doctrinâ mundi, servavimus: nunc autem

temporis plenitudine veniente, jam non sumus parvuli. Ergo videtur quod non debeamus Deo servire sub elementis hujus mundi; corporalibus sacramentis utendo.

Præterea. Apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, ut dicitur Jacobi 1. 17. Sed hoc videtur ad quandam mutationem divinæ voluntatis pertinere quod alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. Ergo videtur quod post Christum non deberint alia sacramenta institui.

Sed contra est quod Augustinus dicit XIX. contra Faustum (cap. xlii.) quod sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta. & alia sunt instituta, virtute majore, utilitate meliore, actu faciliore, numero pauciora.

Respondetur dicendum, quod sicut ante qui patres salvati sunt per fidem Christi venturi; ita & nos salvamur per fidem Christi jam nati, & passio. Sunt autem sacramenta quedam signa protestantia fidem, quæ iustificatæ futuræ, præterita, & præsentia. Ut enim Augustinus dicit XIX. contra Faustum (cap. xv. ante med.) eadem res aliter annuntiat, ratiō facienda, aliter facta, sicut ipsa verba, passus, & passus, non similiter sonant. Et ideo oportet quedam alia sacramenta esse in nova lege, quibus significetur ea quæ præcesserunt in Christo, præter sacramenta veteris legis, quibus præstantabantur futura.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Dionysius dicit in v. cap. eccl. Hier. (aliquant. à princ.) status novæ legis, medius est inter statum veteris legis cujus figura impletur in nova lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis unde, & perfecte manifestabitur veritas; & ideo tunc nulla erunt sacramenta; nunc autem, quædam per speculum, & in enigmate cognoscimus, ut dicitur 1. ad Cor. xiii. oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiritualia devenire; quod pertinet ad rationem sacramentorum.

Ad secundum dicendum, quod sacramenta veteris legis Apostolus (Galat. iv.) vocat ægna, & infirmis elementa, quia gratiam nec continebant, nec causabant. Et ideo utentes illis sacramentis dicit Apostolus sub elementis mundi Deo servisse, quia scilicet nihil aliud erant quam elementa hujus mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent, & causant; & ideo non est de eis similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod sicut patet, similes non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quod diversa præcepta familiæ eadem proponit temporum varietate, non eadem præcipiens hieme, & æstate; ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum ex hoc

hoc quod alia sacramenta instituit post Christi adventum, & alia tempore legis quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ; hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

QUÆSTIO LXII.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia.

in sex articulis divisa.

Deinde considerandum est de effectu sacramentorum: & primo de effectu eorum principali, qui est gratia; secundo de effectu secundario, qui est character.

Circa primum quaeruntur sex.

Primo, utrum sacramenta novæ legis sint causa gratiæ.

Secundo, utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.

Tertio, utrum sacramenta contineant gratiam.

Quarto, utrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

Quinto, utrum talis virtus in sacramentis deriveret a passione Christi.

Sexto, utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

ARTICULUS I.

Utrum sacramenta sint causa gratiæ.

Inf. art. 6. & quæst. lxxiv. art. 1. & III. dist. xl. art. 3. & IV. dist. 1. quæst. 1. & art. 4. quæst. 1. & art. 5. quæst. 1. & IV. cont. cap. LVII. & LXXIV. princ. & ver. quæst. xxvii. art. 4. & quæst. xii. art. 16.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod sacramenta non sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum, & causa, eo quod ratio signi videtur magis affectui competere. Sed sacramentum est signum gratiæ. Non igitur est causa ejus.

2. Præterea. Nullum corporale agere potest in rem spirituale, eo quod agens honorabile est patiente, ut Augustinus dicit XII. super Genes. ad lit. (cap. xvi. in med.). Sed subiectum gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. Non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

3. Præterea. Illud quod est proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed causare gratiam est proprium Dei; secundum illud Psalm. lxxxiii. 12. Gratiam, & gloriam dabit

Domino. Cum ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis, & rebus creatis, non videtur quod possint gratiam causare.

Sed contra est quod Augustinus dicit super Joan. (tract. lxxx. à med.) quod aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor non abluit nisi per gratiam. Ergo causat gratiam, & pari ratione alia Ecclesiæ sacramenta.

Respondetur dicendum, quod necesse est dicere sacramenta novæ legis per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim quod per sacramenta novæ legis homo Christo incorporatur; sicut de baptismo dicit Apostolus Galat. 1. 1. 27. Quotquot in Christo baptizati estis, Christo induistis. Non autem efficitur homo membrum Christi nisi per gratiam.

Quidam tamen dicunt, quod non sunt causa gratiæ aliquid operando, sed quia Deus, sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur: & ponunt exemplum de illo qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione; non quod denarius ille aliquid operetur ad habendam prædictâ pecunie quantitatem; sed hoc operatur sola voluntas Regis. Unde & Bernardus dicit in quadam sermone de Cena Domini (1. in Cena Domini, & inscribitur de baptismo, &c. cap. 11.) Sicut investitur Canonicus per librum, abbas per baculum, Episcopus per anulum; sic divisionis gratiarum diversa sunt tradita sacramentis. Sed si quis recte consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus non est nisi quoddam signum regis ordinationis de hoc quod pecunia recipiatur ab isto: similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio Canonicatus. Secundum hoc igitur sacramenta novæ legis nihil plus essent quam signa gratiæ; cum tamen ex multis Sanctorum auctoritatibus habeatur quod sacramenta novæ legis non solum significant, sed causant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quod duplex est causa agens, principalis, & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus; sicut ignis suo calore calefacit, & hoc modo nihil potest causare gratiam, nisi Deus: quia gratia nihil est aliud quam quedam participata similitudo divinæ naturæ, secundum illud II. Pet. 1. 4. Magna nobis, & pretiosa promissa donavit, ut divine simus consortes naturæ. Causa vero instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum quo movetur à principali agente. Unde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti; sicut lectus non assimilatur securi, sed ari, quæ est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta novæ legis gratiam causant: adhibent enim ex divina ordinatione hominibus ad gratiam in eis causandam.

sanctam. Unde Augustinus dicit XIV. contra Faustum (cap. xvi. à med.) *Hæc omnia, scilicet sacramentalia, sunt, & transiunt; virtus tamen, scilicet Dei, que per illa operatur, jurgiter manet.* Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur: unde & Tit. 111. 5. dicitur: *Salvus nos fecit per lavacrum regenerationis.*

Ad primum ergo dicendum, quod causa principalis non proprie potest dici signum effectus, licet occulti, etiam ipsa sit sensibilis, & manifesta; sed causa instrumentalis, si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti, eo quod non solum est causa, sed etiam quodammodo effectus, in quantum movetur à principali agente. Et secundum hoc sacramenta novæ legis simul sunt cause, & signa: & inde est quod, sicut communiter dicitur, *efficiunt quod figurant.* Ex quo etiam patet quod habent perfectè rationem sacramenti, in quantum ordinantur ad aliquid sacrum, non solum per modum signi, sed etiam per modum cause.

Ad secundum dicendum, quod instrumentum habet duas actiones: unam instrumentalem, secundum quam operatur non in virtute propria, sed virtute principalis agentis; aliam autem habet actionem propriam, quæ competit sibi secundum propriam formam; sicut securi competit scindere ratione suæ acuitatis, facere autem lectum, in quantum est instrumentum artis: non autem perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam, scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute divina cæcæ animæ; sicut aqua baptismi ablucendo corpus secundum propriam virtutem ablucit animam, in quantum est instrumentum virtutis divinæ nam ex anima, & corpore unum fit. Et hoc est quod Augustinus dicit (loc. sup. cit.) quod corpus tangit, & cor ablucit.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de eo quod est causa gratiæ per modum principalis agentis: hoc enim est proprium Dei, ut dictum est (in corp. art.)

ARTICULUS II. 339

Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.

Inf. quest. LXXII. art. 7. ad 2. & IV. dist. 11. quest. 1. art. 1. quest. 2. & dist. XVII. quest. 1. art. 4. quest. 3.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum, & donorum. Per gratiam enim virtutum, & donorum perficitur

anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potentias ejus; ut patet ex his que in secunda parte dicta sunt (1. 2. quest. ex. art. 3. & 4.) Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. Ergo gratia sacramentalis non potest aliquid addere super gratiam virtutum, & donorum.

2. Præterea. Defectus animæ ex peccatis causantur. Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum, & donorum: quia nullum est peccatum quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum, & donorum.

3. Præterea. Omnis additio, vel subtractio informis variat speciem, ut dicitur VIII. Metaphys. (text. 10.) Si ergo gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum, & donorum, sequitur quod equivoco dicatur gratia: & sic nihil certum nobis ostenditur ex hoc quod sacramenta dicuntur gratiam causare.

Sed contra est quod si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum, & virtutum, frustra sacramenta habentibus, & dona, & virtutes conferrentur. In operibus autem Dei nihil est frustra. Ergo videtur quod gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum, & donorum.

Respondetur dicendum, quod, sicut in secunda parte dictum est (1. 2. quest. ex. art. 3. & 4.) gratia secundum se considerata perficit essentiam animæ, in quantum participat quendam similitudinem divini esse: & sicut ab essentia animæ fluunt ejus potentie, ita à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes, & dona, quibus potentie perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita christiana; sicut baptismus ordinatur ad quendam spirituales regenerationem, quæ homo moritur vitis, & fit membrum Christi: qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ: & eadem ratio est in aliis sacramentis. Sicut igitur virtutes, & dona addunt super gratiam communiter dictam quædam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum; ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes, & dona, quoddam divinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum, & donorum.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia virtutum, & donorum sufficienter perficit essentiam, & potentias animæ quantum ad generalem ordinationem actuum animæ; sed

sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita christiana, requirunt sacramentalis gratia.

Ad secundum dicendum, quod per virtutes, & dona excluduntur sufficienter vitia, & peccata quantum ad præsens, & futurum, in quantum scilicet impeditur homo per virtutes, & dona à peccando; sed quantum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

Ad tertium dicendum, quod ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam sicut ratio speciei ad genus. Unde sicut non equivoco dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum; ita non equivoco dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

ARTICULUS III. 340

Utrum sacramenta novæ legis contineant gratiam.

IV. dist. 11. art. 4. quest. 4. & ver. quest. XXVII. art. 7.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod sacramenta novæ legis non contineant gratiam. Contentum enim videtur esse in continente. Sed gratia non est in sacramento neque sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase, quia *vase est locus mobilis*, ut dicit in IV. Physic. (text. 41.) esse autem in loco non convenit accidenti. Ergo videtur quod sacramenta novæ legis non contineant gratiam.

2. Præterea. Sacramenta ordinantur ad hoc quod homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia, cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

3. Præterea. Spirituale non continetur à corporali, etiam si in eo sit: non enim anima continetur à corpore, sed potius continet corpus. Ergo videtur quod gratia, cum sit quiddam spirituale, non continetur in sacramento corporali.

Sed contra est quod Hugo de Sancto Victore (Lib. I. de sacram. part. 1x. cap. 11.) dicit, quod *sacramentum ex sanctificatione invisibilem gratiam continet.*

Respondetur dicendum, quod multipliciter aliquid dicitur esse in alio: inter quos duplici modo gratia est in sacramentis: uno modo sicut in signo; nam sacramentum est signum gratiæ; alio modo sicut in causa; nam, sicut dictum est (art. 1. huj. quest.) sacramentum novæ legis est instrumentalis gratiæ causa. Unde gratia est in sacramento novæ legis, non quidem secundum similitudinem speciei; sicut

effectus est in causa univoca; neque etiam secundum aliquam formam propriam, & permanentem, & proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non univocis, puta res generatæ in Sole, sed secundum quendam instrumentalem virtutem, quæ est fluens, & incompleta in esse nature, ut infra dicitur (art. seq.)

Ad primum ergo dicendum, quod gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicujus operis faciendi, secundum quod dicitur Ezech. 1x. 1. *Unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.*

Ad secundum dicendum, quod quamvis accidens non transeat à subiecto in subiectum, transit tamen à causa per instrumentum aliquo modo in subiectum, non ut eodem modo sit in eis, sed in unoquoque secundum propriam rationem.

Ad tertium dicendum, quod spirituale existens perfecte in aliquo continet ipsum, & non continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens, & incompletum: & ideo non inconvenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICULUS IV. 341

Utrum in sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causativa.

Inf. quest. LXXVIII. art. 4. & IV. dist. 1. quest. 1. art. 4. quest. 2. & dist. VIII. quest. 11. art. 3. & quæd. XII. art. 15.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod in sacramentis non sit aliqua virtus gratiæ causativa. Virtus enim gratiæ causativa est virtus spiritualis. Sed in corpore non potest esse virtus spiritualis neque ita quod sit propria ei, quia virtus fluit ab essentia rei, & ita non potest eam transcendere neque ita quod recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab alio, est in eo per modum recipientis. Ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiæ causativa.

2. Præterea. Omne quod est, reductur ad aliquod genus entis, & aliquem gradum boni. Sed non est dare, in quo genere entis sit talis virtus, ut patet dilcurrenti per singula; nec etiam potest reducti ad aliquem gradum bonorum; neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis; neque etiam inter media bona, cuiusmodi sunt potentie animæ, que sunt quedam potentie naturales; neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia, nec virtus mentis. Ergo videtur quod in sacramentis nulla sit virtus gratiæ causativa.

3. Præterea. Si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis nisi per creationem à Deo. Sed inconveniens videtur quod non tam nobilis creatura statim esse definat, sacramento perfecto. Ergo videtur quod nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

4. Præterea. Idem non potest esse in diversis. Sed ad sacramenta concurrunt diversa, scilicet verba, & res: unus autem sacramenti non potest esse nisi virtus una. Ergo videtur quod in sacramentis nulla sit virtus.

Sed contra est quod Augustinus dicit super Joan. (tract. lxxx. à med.) Unde tanta vis aque, ut corpus tingat, & cor abluat? & Beda dicit (cap. x. in Luc. super illud Lucæ 111: Factum est autem,) quod Dominus tactu suo mundissimæ carnis vim regenerativam contulit aquæ.

Respondeo dicendum, quod illi qui ponunt quod sacramenta non causant gratiam nisi per quamdam concomitantiam, ponunt quod in sacramento non sit aliqua virtus que operetur ad sacramenti effectum; est tamen virtus divina sacramento assistens, quæ sacramentalen effectum operatur.

Sed ponendo quod sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere quod in sacramento sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur instrumento. Unde comparatur ad virtutem absolutam, & perfectam alicujus rei, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim, ut dictum est (art. 1. huj. quæst.) non operatur, nisi in quantum est motum à principali agente, quod per se operatur: & ideo virtus principalis agentis habet permanentem, & completum esse in natura; virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud, & incompletum; sicut & motus est actus imperfectus ab agente in patiens.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis permanentis, & completæ, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virtutem spirituales instrumentales, in quantum scilicet corpus potest moveri ab aliqua substantia spirituali ad aliquem effectum spirituales inducendum; sicut & in ipsa voce sensibilis est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit à conceptione mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum spirituales.

Ad secundum dicendum, quod sicut motus, eo quod est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti, sicut alteratio ad qualita-

tem; ita virtus instrumentalis non est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus, & speciem virtutis perfectæ.

Ad tertium dicendum, quod sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento ex hoc ipso quod movetur ab agente principali; ita & sacramentum consequitur spirituales virtutes ex benedictione Christi, & applicatione ministrorum ad usum sacramenti. Unde Augustinus dicit in quodam sermone de Epiphania: *Nec mirum, quod aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus pervenire. Pervenit plane, & penetrat conscientiam universa latibula: quamvis enim sit subtilis, & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occulta vitæ causat, ac secreta mentis subtiliora penetrat.*

Ad quartum dicendum, quod sicut eadem vis principalis agentis instrumentaliter invenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectum, prout sunt quodam ordine unum, ita etiam eadem vis sacramentalis invenitur in verbis, & rebus, prout ex verbis, & rebus perficitur unum sacramentum.

ARTICULUS V. 342

Utrum sacramenta novæ legis habeant virtutem ex passione Christi.

Inf. quæst. lxxv. art. 2. & IV. dist. 1. quæst. 1. art. 4. quæst. 3. & dist. v. quæst. 11.

VI. dist. v. art. 2. quæst. 1.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod sacramenta novæ legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter vivit. Sed, sicut Augustinus dicit super Joan. (tract. xix. à med.) *Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas; secundum autem quod est caro factum, vivificat corpora.* Cum igitur passio Christi pertineat ad Verbum, secundum quod est caro factum, videtur quod non possit causare virtutem sacramentorum.

2. Præterea. Virtus sacramentorum videtur ex fide dependere: quia, sicut dicit Augustinus super Joan. (tract. lxxx. à med.) *Verbum Dei perficit sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur.* Sed fides nostra non solum respicit passionem Christi, sed etiam alia mysteria humanitatis ipsius, & principaliter etiam Divinitatem ejus. Ergo videtur quod sacramenta non habeant specialiter virtutem à passione Christi.

3. Præterea. Sacramenta ordinantur ad hominum justificationem, secundum illud I. ad Corin. vi. 11. *Abiisti estis, & justificati estis.* Sed justificatio attribuitur resurrectioni,

secundum illud Rom. iv. 25. *Resurrexit propter justificationem nostram.* Ergo videtur quod sacramenta magis habeant virtutem à resurrectione Christi quam ab ejus passione.

Sed contra est quod super illud Rom. v. *In similitudinem peccatorum nostrorum.* dicit Glossa (ordin.) *Ex latere Christi dormientis in cruce fluxerunt sacramenta, per que salvata est Ecclesia.* Sic ergo sacramenta videtur habere virtutem ex passione Christi.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. 1. huj. quæst.) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autem duplex instrumentum: unum quidem separatum, ut baculus; aliud autem conjunctum, ut manus. Per instrumentum autem conjunctum movetur instrumentum separatum, sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiæ est ipse Deus, ad quem comparatur humanitas Christi: sicut instrumentum conjunctum, sacramentum autem sicut instrumentum separatum. Et ideo operatur quod virtus salutifera à Divinitate Christi per ejus humanitatem in ipsa sacramenta derivetur. Gratia autem sacramentalis ad duo præcipue ordinari videtur; videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, in quantum transiunt adu, & remanent reatu; & iterum ad perficiendam animam in his que pertinent ad cultum Dei secundum religionem vitæ christiæ. Manifestum est autem ex his que supra dicta sunt (quæst. xlvi. & xlix.) quod Christus liberavit nos à peccatis nostris præcipue per suam passionem, non solum effecit, & merito, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiavit ritum christianæ religionis, offerens se ipsum oblationem, & hostiam Deo, ut dicitur Ephes. v. Unde manifestum est quod sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi, cujus virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem sacramentorum: in cujus signum de latere Christi pendentes in cruce fluxerunt aqua, & sanguis; quorum unum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistiam, quæ sunt potissima sacramenta.

Ad primum ergo dicendum, quod *Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas*, sicut agens principale; caro tamen ejus, & mysteria in ea perpetrata operantur instrumentaliter ad animæ vitam, ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter, sed etiam per quamdam exemplaritatem, ut supra dictum est (quæst. lvi. art. 1. ad 3.)

Ad secundum dicendum, quod per fidem Christus habitat in nobis, ut dicitur Ephes. 11. Et ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiva peccatorum specialis quodam modo pertinet ad passionem ip-

sus Christi. Et ideo per fidem passionis ejus specialiter homines liberantur à peccatis, secundum illud Rom. 111. 35. *Quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius.*

Et ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi. Ad tertium dicendum, quod justificatio attribuitur resurrectioni ratione terminata ad gratiam, qui est novitas vitæ per gratiam; attribuitur tamen passioni ratione terminata ad gratiam, scilicet quantum ad dimissionem culpæ.

ARTICULUS VI. 343

Utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

1. 2. quæst. ciii. art. 2. & quæst. cviii. art. 1. ad 3. & IV. dist. 1. quæst. 1. art. 1.

3. quæst. 1. art. 1. ad 1. non est in hoc articulo.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod etiam sacramenta veteris legis gratiam causarent. Quia, sicut dictum est (art. præc.) sacramenta novæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi. Sed fides passionis Christi fuit in veteri lege, sicut & in nova: *habemus enim eandem spiritum fidei, ut habetur II. ad Corinth. 13. 13.* Sicut ergo sacramenta novæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferrebant.

2. Præterea. Sanctificatio non fit nisi per gratiam. Sed per sacramenta veteris legis homines sanctificabantur: dicitur enim Levitic. 111. 31. *Quoniam sanctificasset Moyses Aaron, & filios ejus in vestitu suo, &c.* Ergo videtur quod sacramenta veteris legis gratiam conferrebant.

3. Præterea. Sicut Beda dicit in homilia circumcissionis (inter princ. & med.) & est inter hom. hiem. de SS.) *idem sicut est circumcissionis auxilium circumcissio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus novæ revelatæ tempore gratiæ convenerit.* Sed baptismus nunc confert gratiam. Ergo circumcissio gratiam conferbat, & pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est janua sacramentorum novæ legis, ita & circumcissio erat janua sacramentorum veteris legis: propter quod & Apostolus dicit Galat. 3. *Testificor omni homini circumcidenti se, quantum debitor est universæ legi faciendæ.*

Sed contra est quod Galati 1. 9. dicitur: *Convertimini iterum ad infirma, & vena elementa:* Glossa (ordin.) id est, ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfectæ non justifi- cat. Sed gratia perfecte justificat. Ergo sacramenta veteris legis gratiam non conferrebant.

Respondeo dicendum, quod non potest di-

ci, quod sacramenta veteris legis conferrent gratiam justificantem per seipsa, id est propria virtute: quia sic non fuisse necessaria passio Christi, secundum illud Galat. 11. 21. (a) *Si ex lege esset iustitia, Christi gratia mortuus esset.* Sed nec potest dici, quod ex passione Christi virtutem habentem conferendi gratiam justificandi. Sicut enim ex prædictis patet (art. præc.) virtus passionis Christi copulatur nobis, per fidem, & sacramenta; differunt tamen; nam, continuatio quæ est per fidem, sit per actum anime; continuatio autem quæ est per sacramenta, sit per usum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id quod est posterius tempore, antequam sit, movere, secundum quod præcedit in actu anime; sicut finis, qui est posterior tempore, movere agentem, secundum quod est apprehensus, & desideratus ab ipso, sed illud quod nondum est in rerum natura, non movet secundum usum exteriorum rerum: unde causa efficiens non potest esse posterior in esse ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestum est quod à passione Christi, quæ est causa humane justificationis, (b) convenienter derivatur virtus justificativa ad sacramenta novæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis. Et tamen per fidem passionis Christi justificabantur antiqui patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis erant quedam illius fidei protestationes, in quantum significabant passionem Christi, & effectus eius. Sic ergo patet quod sacramenta veteris legis non habebant in se aliquam virtutem qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem; sed solum significabant fidem, per quam justificabantur.

Ad primum ergo dicendum, quod antiqui patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quod erat in apprehensione anime, poterat justificare; sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest justificare etiam secundum realem usum sacramentalium rerum, ut dictum est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod illa sanctificatio erat figurata: per hoc enim sanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui divino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

Ad tertium dicendum, quod de circumcissione multiplex fuit opinio.

Quidam enim dixerunt, quod per circumcissionem non conferbatur gratia, sed solum auferbatur peccatum. Sed hoc non potest esse: quia homo non justificatur à peccato nisi per gratiam, secundum illud Rom. 111. 24. *Justificati gratis per gratiam ipsarum.*

(a) *Vulgata si enim per legem iustitia, ergo, &c.* (b) *Ita cum melioris nota nisi, editi fere omnes A., consequenter.*

Et ideo alii dixerunt, quod per circumcissionem conferbatur gratia quantum ad effectus remotos culpe, sed non quantum ad effectus positivos gratiæ. Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circumcissionem dabatur pueris facultas perveniendi ad gloriam, quæ est ultimus effectus positivus gratiæ: & propterea, secundum ordinem causæ formalis, priores sunt naturaliter effectus positivi quam privati; licet secundum ordinem causæ materialis sit è converso. Forma enim non excludit privationem, nisi informando subiectum.

Et ideo alii dicunt, quod circumcisio conferbatur gratiam etiam quantum ad aliquem effectum positivum, qui est vivere dignum vita æterna; non tamen quantum ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem in ad peccandum: sunt & aliquando mihi visum est (iv. dist. 1. quæst. 11. art. 4. quæst. 3.)

Sed diligentius consideranti apparere, hoc etiam non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & mereri vitam æternam.

Et ideo melius dicendum videtur, quod circumcisio, sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei justificantis. Unde Apostolus dicit Rom. 11. quod Abraham accepit signum circumcissionis, *signaculum iustitiæ fidei.* Et ideo in circumcissione conferbatur gratia, in quantum erat signum passionis Christi futuræ, ut infra patebit (quæst. lxx. art. 4.)

QUÆSTIO LXIII.

De effectu sacramentorum, qui est character, et

in sex articulis divisa.

DEinde considerandum est de alio effectu sacramentorum, qui est character: & circa hoc queruntur sex.

Primo, utrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

Secundo, quid sit ille character.

Tertio, cuius sit character.

Quarto, in quo sit sicut in subiecto.

Quinto, utrum insit indelebiter.

Sexto, utrum omnia sacramenta imprimant characterem.

Ad primum dicendum, quod per circumcissionem non conferbatur gratia, sed solum auferbatur peccatum. Sed hoc non potest esse: quia homo non justificatur à peccato nisi per gratiam, secundum illud Rom. 111. 24. *Justificati gratis per gratiam ipsarum.*

(a) *Vulgata si enim per legem iustitia, ergo, &c.* (b) *Ita cum melioris nota nisi, editi fere omnes A., consequenter.*

ARTICULUS I.

Utrum sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

IV. dist. 14. quæst. 1. art. 4. quæst. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim significare videtur quoddam signum distinctivum. Sed distinctio membrorum Christi ab aliis fit per æternam prædeterminationem, quæ non ponit aliquid in prædeterminato, sed solum in Deo prædestinante, ut in prima parte habitum est (quæst. xxii. art. 2.) dicitur enim II. Timothy. 11. 19. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Noscit Dominus, qui sunt ejus.* Ergo sacramenta non imprimunt characterem in anima. Præterea, Character signum est distinctivum. Signum autem, ut Augustinus dicit in II. de doctrina christi (circ. princ.) est quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem est in anima quod aliquam speciem sensibus ingerat. Ergo videtur quod in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

3. Præterea, Sicut per sacramenta novæ legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta veteris legis. Sed sacramenta veteris legis non imprimebant aliquem characterem in anima: unde & dicuntur *iustitiæ carnis*, secundum Apostolum ad Hebr. 1x. Ergo videtur quod neque sacramenta novæ legis imprimunt characterem.

Sed contra est quod Apostolus dicit II. ad Corinth. 1. 21. *Qui unxit nos, Deus est, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Sed nihil aliud importat character quam quandam signationem. Ergo videtur quod Deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex prædictis patet (quæst. præc. art. 1. & 3.) sacramenta novæ legis ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata, & ad perfectiendum animam in his que pertinent ad cultum Dei secundum ritum christiane vite. Quicumque autem ad aliquid certum deputatur, consecratur ad illud confignari; sicut milites, qui adscribentur ad militiam antiquitus, solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum Dei, consequens est quod per ea fideles aliquo spirituali characterè insignantur. Unde Augustinus dicit in II. con-

tra Parmenianum (cap. xlii. à med.) *Si militis characterem in corpore suo non militans pavidus exhorruit; & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac pece suscipit, & imperator jam venia, militare coepit; nunquid, homine liberato, atque correcto character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? An forte minus bene sacramenta christiana quam corporales hec nota?*

Ad primum ergo dicendum, quod fideles Christi ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur signaculo prædeterminationis divinæ; sed ad actus convenientes præfenti Ecclesiæ deputantur quodam spirituali signaculo eis insignito, quod character nuncupatur.

Ad secundum dicendum, quod character anime impressus habet rationem signi, in quantum per sensibile sacramentum imprimuntur: per hoc enim scitur aliquis esse baptismali characterè insignitus quod est ablatus aqua sensibili. Nihilominus tamen character, vel signaculum dici potest per quandam similitudinem omne quod configurat alicui, vel distinguit ab alio etiam non sit sensibile; sicut Christus dicitur *figura*, vel *character paterna substantiæ*, secundum Apostolum Hebr. 1.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. præc. art. 6.) sacramenta veteris legis non habebant in se spirituales virtutes ad aliquem spirituale effectum operandum: & ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character; sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. 11.

ARTICULUS II.

Utrum character sit spiritualis potestas.

IV. dist. 14. quæst. 1. art. 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod character non sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse quod figura; unde Hebr. 1. 3. ubi dicitur, *Figura substantiæ ejus*, in Græco habetur loco figure *characteris*. Sed figura est in quarta specie qualitatis; & ita differt à potestate, quæ est in secunda specie qualitatis. Character ergo non est spiritualis potestas.

2. Præterea, Dionysius dicit 11. cap. eccles. Hierar. (à med.) quod divina beatitudo accedens ad baptismum in sui participationem recipit, & proprio suo lumine quasi quondam signo ipsi tradit suam participationem: & sic videtur quod character sit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character est potestas, quæ videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.